

S. PALLÓS PIROSKA:

Leghőbb vágyam Fiuméba kerülni... Magyar iskolák Fiumében

Dávid Kiadó, Kaposvár, 2012. 346 o.

A szerző, S. Pallós Piroska, a Kaposvári Egyetem docensének több éves kutatómunkájának eredménye ez a könyv. S. Pallós Piroska pályafutását Kaposváron, a Megyei Múzeumban kezdte történész-muzeológusként, majd 1987 óta a Kaposvári Tanítóképzőben, és annak utódintézményeiben oktatóként tevékenykedik.

A szerző korábbi munkáiban már foglalkozott Fiume oktatásügyének történetével, többek között a Magyar állami népiskolák a fiumei kormányzóságban 1870–1917. című,¹ a „Hazának használj!” A fiumei tengerészképzésről című,² és a Magyar tanítónők Fiumében a provizórium korában 1870–1918. című tanulmányában,³ és az Óvodák Fiumében című írásában.⁴ S. Pallós Piroska az oktatási intézmények vizsgálatán túl a pedagógusok és a város sorsának egymásra hatását is vizsgálta pl. Fest Aladár⁵ és Győrök Leó György⁶ életútjának feltárása során.

A Leghőbb vágyam Fiuméba kerülni című könyv mindezen korábbi munka összevonásán és kiteljesítésén alapul, kiegészítve azt többek között Fiume Magyarországhoz való csatlolásának, és a város gazdasági fejlődésének történetével, valamint Fiume város korabeli társadalmi összetételének bemutatásával.

A mű olyan oktatástörténeti kutatásokon nyugvó, korábban nem vagy alig ismert, mostanáig zömmel feltáratlan elsődleges források kutatására és elemzésére épül, amelyek az Osztrák–Magyar Monarchia sajátos földrajzi és közigazgatási helyzetében lévő városának, Fiumének a magyar iskolaügyét mutatja be. A szerző kutatásait elsősorban a Rijekai Állami Levéltárban folytatta, ahol az iskolák történetére vonatkozó dokumentumok, a tantestületek jegyzőkönyvei, a tantervek, tanmenetek, levelezések, jelentések, naplók, évkönyvek, tervrajzok szinte teljes körűen elérhetőek, így kiválóan dokumentálják az oktatási intézményekben folyt munkát. Emellett a vizsgálat tárgyát képezte a kormányzósági iratanyag, a fiumei Iskolatanács iratanyaga és a Fiume város királyi tanfelügyelője által készített jelentések, vizsgálatok és korabeli statisztikák is. Természetesen a szerző mindezen primer források felhasználása mellé elemzés alá vette a korabeli helyi sajtó az iskolaügyet érintő cikkeit, és a számtalan szekunder forrás között magyar nyelven elsősorban Fest Aladár a provizórium éveiben megjelent leírásait, tanulmányait, de emellett több korabeli, és jelenkori horvát és olasz nyelven íródott forrást is.

A könyv gerincét a „Fiume oktatási viszonyai a provizórium éveiben” című fejezet alkotja. Ebben a részben a szerző mindenképp előtérbe hozta a tanügyi igazgatást, és ennek a városi iskolákra illetve az állami tanintézményekre vonatkozó rendelkezéseit mutatja be, majd a fiumei óvodák rendszerének kiépülését követhetjük nyomon 1915-ig, amely során a korabeli források segítségével az óvodák életébe is bepillantást nyerhetünk.

A Népoktatási intézmények című alfejezetben a városi magyar tannyelvű elemi és polgári iskolák létrehozását, működését követhetjük nyomon, majd az oktatást 1881-ben megkezdő Magyar Királyi Állami Főgimnázium elindításával kapcsolatos nehézségekről, ké-

¹ Századok, 139. évf. 3. sz. 733–750. o.

² Iskolakultúra, 17. 2007. 48–55. o.

³ In. Fábry Anna, Várkonyi Gábor: A nők világa: Művelődés- és társadalomtörténeti tanulmányok. Argumentum, Budapest, 2007. 109–119.

⁴ Iskolakultúra, 18. 2008. 65–73. o.

⁵ Könyv és Nevelés 2011. 3. szám.

⁶ Uo.

sőbbi működéséről, az iskolát övező botrányokról is olvashatunk. A Kereskedelmi Akadémia, a Kivitel Akadémia és a Magyar Királyi Tengerészeti Akadémia viharos története, a magyar nyelv ügye az oktatásban, vagy a magyar tanárok, tanítók helyzete, megélhetési nehézségei a tengerparti városban egyaránt számot tarthatnak az olvasó figyelmére. A kötet végén forrásközlésként megtalálható a Fiume városban felállított négy osztályos állami elemi fiú- és leánytanoda szabályzata, egy kimutatás a fiumei állami népoktatási intézményekről, amely az 1876–1877-es tanévtől az 1900–1901-es tanévig bezárólag tartalmazza a különböző típusú oktatási intézményekben tanuló diákok számát, vallási hovatartozásukat és anyanyelvüket, valamint a Mellékletekben megtalálható Fiume városi-, állami-, és magán fenntartású óvodáinak és iskoláinak 1915-ös adatok alapján elkészített jegyzéke, amely az intézmények címén túl azok vezetőinek és alkalmazottainak nevét is tartalmazza. Minden adatok nagy segítséget jelentenek más kutatók számára is.

A könyv külön érdeme, hogy számos korabeli képeslap, anyakönyv, bizonyítvány, térkép, rövid életrajz segíti a megértést, és színesíti a szerző sokrétű és szakszerű elemzését. A levéltári források eredeti formában történő nagy számú közlése egyrészt közel hozza az olvasóhoz a korabeli „fiumei levegőt”, másrészt képet ad arról a szép munkáról, amelyet a levéltári kutatás jelent. S. Pallós Piroska ugyanis a levéltári források közlésével éppen hogy élvezetesebbé teszi a szöveget, bemutatva olyan eseményeket is – pl. a Botrány az állami elemi és polgári fiúiskolában című alfejezetben –, amelyek olvasása során az olvasó szinte el is feledkezik arról, hogy tudományos művet forgat, nem pedig egy lebilincselő regényt. A szerző által elvégzett kutatómunka mértéke és a könyv hangvétele egyaránt azt támasztja alá, hogy a szerző értő szenvedéllyel fordult ezen kutatás és Fiume felé.

S. Pallós Piroska hiánypótló és érdekesítő munkája nem csupán a szűkebb szakmai körök, a történészek, neveléstörténészek, de a szélesebb olvasói csoportok számára is jól érthető olvasmány lehet, akár felsőoktatási tankönyvként is funkcionálhat.

Fizel Natasa